

Biljana VUČETIĆ*

POGLEDI AMERIČKE ŠTAMPE NA ULAZAK CRNE GORE U JUGOSLOVENSKU DRŽAVU (1918–1919)

Sažetak: U fokusu rada su stavovi američkog javnog mnjenja i njegova percepcija Crne Gore u poslednjoj ratnoj i prvoj poratnoj godini Prvog svetskog rata. Vesti iz Evrope su u američku štampu uglavnom stizale iz britanskih glasila. Međutim, od osnivanja američkog Komiteta za javno informisanje 1917. godine, izveštaji iz Evrope odabiraju se i plasiraju u skladu sa ciljevima politike predsednika Vilsona. Rad se zasniva na analizi eminentnih novinskih glasila u SAD. Prestižni *Njujork tajms* (*New York Times*) tokom 1918. godine objavljivao je pisma iseljenika koji su podržavali ulazak Crne Gore u državu Jugoslovena. Velika pažnja posvećivana je izjavama kralja Nikole koji se nalazio u Parizu. Krajem 1918. preovlađuju novinske vesti o Mirovnoj konferenciji u Parizu, ulozi predsednika Vilsona i stavovima učesnika konferencije o stvaranju nove države na Balkanu. Prvih meseci 1919. godine u američkim novinama objavljivani su tekstovi koji su izražavali stavove o važnosti ujedinjenja Južnih Slovena, ali i oni koji su govorili o srpskoj okupaciji Crne Gore. Premda je američka javnost bila otvorena za različita mišljenja, nakon ulaska Crne Gore u jugoslovensku državu njena pažnja se postepeno okreće ka problemima nove države, da bi se krajem 1919. potpuno koncentrisala na pitanja razgraničenja sa Italijom i mogućnosti izbijanja sukoba na Jadranu.

Ključne reči: Crna Gora, SAD, Kraljevina SHS, štampa, javno mnjenje

Crnogorsko-američki odnosi tokom 1918. i 1919. godine već su bili predmet interesovanja istoriografije.¹ Međutim, dosad nisu detaljno pro-

* Dr Biljana Vučetić, Istorijski institut, Beograd

¹ Pomenućemo samo neke od radova: Grayson Benson Lee, *American Diplomacy and the Loss of Montenegrin Independence*, *East European Quarterly* 9 (Spring 1985), 13–23; Živojinović Dragoljub R., *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije 1917–1919*, Naučna knjiga, Beograd, 1970; Treadway John D., *Anglo-American Diplomacy and*

učavani kroz prizmu američkog javnog mnjenja, odnosno štampe. Ispitivanje uticaja medija na politiku, društvo, kulturu i druge segmenta života u današnje je vreme uobičajeno. Stoga je potrebno odgovoriti na pitanje šta su mediji značili u Prvom svetskom ratu, odnosno koliko su propagandne aktivnosti imale uticaj na tok rata.

Tehnološki napredak u vođenju totalnog rata, unapređenje sredstava komunikacije i usavršavanje medija olakšalo je propagandne aktivnosti svih zaraćenih strana.² Sjedinjene Američke Države se izdvajaju u ovom pogledu i kvalitetom i opsegom svojih aktivnosti. Možda najvažnije u ovom domenu bilo je osnivanje posebne državne agencije za propagandu — Komiteta za javno informisanje (U. S. Committee on Public Information — CPI), u proleće 1917. godine, samo nedelju dana nakon objavljivanja rata Nemačkoj.³ Od osnivanja Komiteta za javno informisanje izveštaji iz Evrope odabiraju se i plasiraju javnosti u skladu sa ciljevima politike predsednika Vilsona.⁴

Ovaj rad nastao je na osnovu analize osam vodećih američkih dnevnih listova, od kojih su dva izrazito demokratska, tri republikanska i tri partijski neopredeljena. S obzirom na njihove tiraže u 1918. godini, izračunali smo da su ovi dnevni listovi imali oko 1.350.000 čitalaca na dan, pa

the Montenegrin Question, 1914–1921, Occasional Papers 26 (1991), 1–20; Тредвеј Џон, „Reflections on US-Montenegrin relations 1905–1918“, *Историјски записи*, 3, Историјски институт Црне Горе, Подгорица, 2010, 9–29; Живојиновић Драгољуб, „Америчке трупе у Црној Гори 1918–1919. године“, *Историјски записи*, 3, 2010, 31–43; Распоповић Радослав, „О дипломатским односима између Црне Горе и САД 1905–1918“, *Историјски записи*, 3, 2010, 45–66; Objavljena je i zbirka dokumenata o crnogorsko-američkim odnosima: *Crna Gora i SAD u dokumentima Nacionalnog arhiva u Vašingtonu 1905–1918*, priredio Radoslav Raspopović, Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 2010.

² O'Brien, Phillips Payson, *The American Press, Public, and the Reaction to the Outbreak of the First World War*, Diplomatic History, Vol. 37, Issue 3, 1 June 2013, 446–475.

³ U okviru Komiteta za javno informisanje organizovano je 14 odeljenja u kojima su radili umetnici, karikaturisti, grafički dizajneri, novinari, pisci, režiseri i drugi koji su saradivali sa 18.000 novina, 11.000 marketinških agencija, 10.000 privrednih komora, 10.000 javnih biblioteka, 22.000 sindikata, 32.000 banaka, 56.000 pošta itd. Oko tri hiljade vodećih američkih istoričara saradivalo je u proizvodnji postera, razglednica i sličnog slikovnog materijala za plasiranje u javnost.

⁴ Fisher Nick, *The Committee on Public Information and the Birth of US State Propaganda*, Australasian Journal of American Studies, Vol. 35, No. 1 (2016), 54.

se mogu uzeti kao relevantni uzorak za proučavanje teme.⁵ Šest novina je izlazilo na Istočnoj, a dva na Zapadnoj obali Sjedinjenih Američkih Država. Važnost listova koji su izlazili na Istočnoj obali nalazi se i u činjenici da je veliki broj iseljenika sa Balkana živeo i radio upravo u velikim industrijskim gradovima na istoku SAD.

Prvi tekstovi koji se odnose na eventualni ulazak Crne Gore u zajednicu Južnih Slovena pojavljuju se krajem avgusta i početkom septembra 1918. U *Njujork tajmsu* se objavljuju izjave Crnogorskog centralnog odbora za ujedinjenje koji je optuživao kralja Nikolu za izdaju. Povod za ovakve reakcije bilo je postavljenje generala dr Anta Gvozdenovića za izvanrednog poslanika i opunomoćenog ministra Kraljevine Crne Gore u SAD, te otvaranje poslanstva u Vašingtonu u avgustu 1918.⁶ Ozbiljniji tekst u sličnom duhu objavljen je 6. oktobra 1918. u nedeljnom izdanju *Vašington posta*. Članak pod naslovom „Nikola izdaje Crnu Goru“ izašao je iz pera Frederika Kanlajfa Ovena, bivšeg diplomate i urednika *Njujork tribjuna*. On je važio za autoritet u oblasti međunarodnih odnosa, a njegova „bliska prijateljstva uključivala su ljude na najvišim položajima u mnogim državama.“⁷ S obzirom na to što je poznato da su se otvaranju Crnogorskog poslanstva u Vašingtonu protivili i Velika Britanija, Francuska, Srbija i Crnogorski odbor, Kanlajf Oven je verovatno bio podstaknut da napiše ovaj tekst. U tekstu stoji da je kralj Nikola „naredio sramnu predaju Lovćena, svete gore Crnogoraca, natkriljene utvrđenjima koja su je činila neosvojivim uporištem od najvećeg značaja za Antantu, jer je kontrolisalo veliku austrijsku pomorsku stanicu i arsenal u Kotorskom zalivu, i zauzimalo najdominantniji položaj na istočnoj jadranskoj obali. Crnogorci, jedan od najhrabrijih

⁵ U pitanju su *New York Times* i *Boston Globe* koji su bili naklonjeni Demokratskoj stranci, *Chicago Tribune*, *New York Tribune*, *Los Angeles Times* koji su bili usmereni na Republikansku partiju, i partijski nezavisni *Evening Star Washington*, *Washington Post* i *San Francisco Examiner*; Ayer N. W. & Son's, *American Newspaper Annual & Directory. A Catalogue of American Newspapers*, N. W. Ayer and Son, Philadelphia, 1918.

⁶ The Montenegrin Division, Charges Against the King by the Party Seeking Union with Other South Slavs, *The New York Times*, September 15, 1918.

⁷ Frederick Cunliffe-Owen (1855–1926) napustio je britansku diplomatsku službu 1880. godine, a 1885. je sa suprugom došao u SAD, gde je postao pisac članaka o značajnim evropskim događajima i ličnostima. Bio je jedan od urednika u *Njujork tribjunu* od 1889, a nedeljom je pisao editorijale za *Njujork tajms*. Članke je potpisivao kao „Ex-Attache“, „Fontenoy“ ili „A Veteran Diplomat“, *Who's Who in America: a biographical dictionary of notable living men and women of the United States*, vol. 7, Chicago, 1913.

i slobodoljubivijih boraca u Evropi, više nikada neće pristati da se ponovo povinuju njegovoj nepoštenoj vladavini i njegovoj kruni koja podseća na grabulje nekog krupijea.⁸ *Njujork tajms*, *Njujork tribjun* i *Boston gloub* su 8. novembra 1918. preneli izjave kralja Nikole *Asošijeted presu* da se „Crna Gora okreće predsedniku Vilsonu kako bi za sebe obezbedila sigurnu i nezavisnu budućnost i da se nada da će postati deo nove države Jugoslavije.“⁹ U specijalnoj depeši *Njujork tribjunu* nagoveštavala se mogućnost da će balkansko pitanje izazvati probleme za pregovaračkim stolom u Parizu: „Činjenica da je Crna Gora nastojala da obnovi svoju nezavisnost i individualnost slanjem diplomatskih predstavnika u savezničke prestonice i u Sjedinjene Države je očigledno u suprotnosti sa skorašnjim izjavama nekih crnogorskih lidera o tome kako će se Crna Gora pridružiti Jugoslaviji. Ispitivanje situacije koje su sproveli proučavaoci Balkana pokazalo je da će Crna Gora izabrati da zadrži svoju nezavisnost, iako se može desiti da uspostavi bliske odnose sa Srbijom.“¹⁰

Svi navedeni listovi preneli su vest o svrgavanju kralja Nikole, i to u izdanju od 3. decembra. Odluke crnogorske skupštine od 26. novembra nisu predstavljale iznenađenje za *Vašington post*, *Njujork tajms* i *Los Angeles tajms*, koji su objavili tekstove pod sličnim naslovom — „Kralj Nikola odlazi“ i „Još jedan Nikola odlazi“, aludirajući na svrgavanje cara Nikolaja II Romanova. *Vašington post* je pisao: „Ubrzo nakon što je Kralj Nikola napustio svoju zemlju 1915. godine, počele su da kruže glasine kako je praktično izdao svoju zemlju neprijatelju... A sada je crnogorska Skupština zadala završni udarac lišivši ga njegovog kraljevskog dostojanstva i proglašavajući ujedinjenje te zemlje sa kraljevinom Srbijom. Kralj Petar, umesto da bude kralj 4 500 000 ljudi, sada vlada kraljevinom od više od 12 000 000 duša — to je kraljevina kojoj je suđeno, zbog njenog geografskog položaja, da igra važnu ulogu u sudbinama Evrope i sveta.“¹¹ *Njujork tajms* ide još dalje kad kaže: „Nikola crnogorski je bio kralj toliko van koraka sa

⁸ Ex-Attache, „Nicholas Betrays Montenegro“, *The Washington Post*, October 6, 1918.

⁹ „Montenegro Puts Hope In President Wilson“, *The New York Times*, November 8, 1918; „Montenegro Looks To President to Preserve Country“, *New York Tribune*, November 8, 1918; „Montenegro's King Looks To Wilson To Aid People“, *The Boston Globe*, November 8, 1918.

¹⁰ „Balkan Question May Give Trouble At Peace Table“, *New York Tribune*, November 8, 1918.

¹¹ „Exit King Nicholas“, *The Washington Post*, December 3, 1918.

vremenom koliko i njegov imenjaka iz Rusije. Nikola je nastavio da bude autokrata dugo nakon što je autokratija postala omražena među njegovim narodom... Vrlo ubrzo je postalo očigledno da je snaga ideje o ujedinjenju toliko velika da joj nijedan pojedinac ne može stati na put, i kada je Nikola zatražio jugoslovensku konfederaciju u kojoj bi mogao da zadrži krunu, njegova skupština ga je zbacila sa prestola. Ekonomska situacija Crne Gore zahteva njeno ujedinjenje sa ostalim jugoslovenskim oblastima; više hiljada njenih ljudi je emigriralo u SAD jer nisu mogli da prežive kod kuće... Kraljevska scena u Evropi gubi svog najromantičnijeg predstavnika odlaskom kralja-pesnika, ali je on za svoj narod bio preskup luksuz.¹² Ipak, vodeći listovi su na Božić, 25. decembra 1918, objavili intervju kralja Nikole *Asošijeted presu*, u kom je izrazio nadu da će se uskoro sastati sa američkim predsednikom Vilsonom i istakao: „Težnje Crne Gore se podudaraju sa težnjama ostalih naroda iste rase — da postanu deo jugoslovenske konfederacije, ali i da sačuvaju svoju autonomiju, nezavisnost i običaje. Crna Gora želi da joj Evropa omogući da ima sopstveni intelektualni život, zadržavajući srdačne i bratske odnose sa susednim narodima.“¹³

Američka štampa je propratila i ulazak savezničkih trupa u Crnu Goru. Prema izveštajima koji su se pojavili u *Boston gloubu* i *Njujork tribjunu*, francuske trupe su zatekle red i mir na Cetinju 23. decembra i narod ih je oduševljeno pozdravio.¹⁴ Izbor vesti i način izveštavanja većine obrađivanih novina nisu se promenili ni tokom januara 1919, premda je izuzetak napravio *Njujork tajms*, prenošenjem intervjua kralja Nikole engleskom novinaru Herbertu Vivijanu, u kom optužuje lažnu skupštinu, krivi Srbe za nezahvalnost i opisuje kako je srpska okupaciona vojska uspostavila vladavinu terora u Crnoj Gori.¹⁵

Nakon što je 10. feburara 1919. Vlada Sjedinjenih Država priznala promenu imena Poslanstva Srbije u Poslanstvo Kraljevine Srba, Hrvata

¹² „Another Nicholas Passes“, *The New York Times*, December 4, 1918.

¹³ „King Nicholas Will Meet Wilson“, *The New York Times*, December 25, 1918; „President to Hear Plea of King of Montenegro“, *New York Tribune*, December 25, 1918; „King of Montenegro is Anxious to See Wilson“, *The Washington Post*, December 25, 1918.

¹⁴ „French Found Good Order in Cettinje“, *The Boston Globe*, January 4, 1919; „French Troops Enter Cettinje With Acclaim Of Montenegro“, *New York Tribune*, January 5, 1919.

¹⁵ „Montenegrin King Puts Hope In Allies“, *The New York Times*, January 29, 1919.

i Slovenaca, prilagođava se i izveštavanje američke štampe. Kralja Nikolu uglavnom opisuju kao monarha koji je zaostavština nekog drugog vremena ili kao suvišnog uprkos svojim sjajnim ratnim zaslugama i važnim vezama.¹⁶ *Los Angeles tajms* je pisao: „Kralj Nikola je poslao svoje snage da se bore u savezničkim redovima od samog početka rata, i hrabro su se ponedli; stoga ima puna prava da traži da saveznici traženo uzmu u obzir. Ali — Crna Gora je ta koja se borila, a ne kralj Nikola; i ukoliko je stanovništvo Crne Gore samoopredeljenjem izrazilo želju za ujedinjenjem sa Srbijom, ispada da je Nikola kralj koji je suvišan... Trenutno je crnogorski kralj Nikola, uprkos svim sjajnim ratnim zaslugama i važnim vezama, ipak jedan suvišan kralj.“¹⁷ *Vašington post* je 11. februara 1919. izneo stav: „Umesto da dostojanstveno prihvati svoje mesto među ‘kraljevima u egzilu’, ulogu koju je na veoma slikovit način mogao da igra, Nikola je uputio proglas svome narodu u kome optužuje srpsku upravu da kuje zaveru da osujeti zakonite težnje Crne Gore da postane član jugoslovenske federacije... Upravo zato što je Kralj Nikola odbio da dozvoli Crnoj Gori da postane deo nove kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, crnogorska skupština je našla za shodno da ga zbací s vlasti. Međutim, mali su izgledi da će mirovna konferencija dozvoliti sebi da se povede za tvrdnjama kralja Nikole i njegovog takozvanog premijera, gospodina Šoća. Dokazi o izdajstvu kraljevske porodice su suviše brojni i suviše jasni da bi se dovodili u pitanje.“¹⁸

Kada se sa Mirovne konferencije u Versaju javljao izveštač *Vašington posta* Rajli Grenon, vesti su izgledale malo drugačije. Na naslovnoj strani *Vašington posta* 15. februara 1919. godine objavljen je Grenonov tekst pod naslovom „Molba Crne Gore“ u kom navodi da je Crna Gora uložila oštar protest mirovnoj konferenciji i podelila dokaze da srpske snage fizički kontrolišu Crnu Goru, sprečavajući odlazak i dolazak Crnogoraca i potpuno gušeći sve proteste protiv onog što predstavlja prisilnu aneksiju. „Velika pompa se digla prošlog decembra oko navodne ‘narodne skupštine’ u Podgorici u Crnoj Gori, na kojoj je, navodno, crnogorski narod, sopstvenom voljom, ustao i zbacio sa vlasti svog kralja i izjasnio se za pripajanje Srbiji. Mirovna konferencija sada ima dokaze da su tu ‘narodnu skupštinu’

¹⁶ Meltzer Charles Henry, „Nikita of Montenegro a King Who Has Lived Past His Time“, *New York Tribune*, February 2, 1919.

¹⁷ „A King De Trop?“, *Los Angeles Times*, February 7, 1919.

¹⁸ „Montenegro’s Case“, *The Washington Post*, February 11, 1919.

organizovali crnogorski odmetnici plaćeni spolja, koje su štitili srpski bajoneti 'Jadranskog korpusa'. Lojalnim Crnogorcima nije bilo dozvoljeno da se čuju. 'Skupština' je suzbila sve zahteve za nezavisnošću i nastavljanjem postojeće dinastije“, pisao je Grenon. On je ocenjivao da je odbijanje Crne Gore da bude pripojena Srbiji izazvalo negodovanje velikih sila u Parizu, gde su delegati vodećih zemalja nastojali da drže spušten poklopac i tako spreče eksploziju.¹⁹

Oliver Owen Kun, dopisnik vašingtonskog *Ivning stara* iz Pariza, bavio se uticajem velikih sila na rešavanje balkanskih pitanja. On je u tri teksta tokom februara 1919. pokušao da objasni činjenicu da se u regionu Balkana vodi osvetnička međunarodna politika i da će netrpeljivost Francuske i Italije dovesti do novih svetskih problema. Sve ga je navodilo na zaključak da Francuzi žele da kontrolišu Balkan. Premda je pokušao da istraži situaciju, dopisnik *Ivning stara* stekao je utisak da će suprotstavljene tvrdnje i uzavrele emocije balkanskih predstavnika u Versaju izvesno produžiti nevolje.²⁰ „Balkanski čvor je prevelik zalogaj za mirovnu konferenciju“, pisao je Kun, zaključujući da je princip samoopredeljenja doveo do oštrih konflikata širom Balkana i da je nemoguće da svi narodi budu zadovoljni.²¹ Kun je preneo optužbu kralja Nikole da Francuska podržava imperijalističke teritorijalne zahteve Srbije. U razgovoru sa dopisnikom iz Vašingtona kralj Nikola je izjavio da je Srbija napravila neredu i političku konfuziju u Crnoj Gori (kršeći sva prava na samoopredeljenje) i apelovao na dobronamerni američki narod da materijalno pomogne crnogorskom narodu koji živi u teškom siromaštvu.²²

Tokom proleća i leta 1919. godine američka štampa nastavila je da izveštava o ulasku Crne Gore u jugoslovensku državu. Krajem aprila 1919. *Nju-jork tribjun* je objašnjavao kako je Crna Gora prestala da postoji: „Narodna skupština Crne Gore je izglasala priključivanje novoj jugoslovenskoj državi. Tako je jedna od najživopisnijih i najhrabrijih malih kraljevina u Evropi

¹⁹ Grannon Ryley, „Plea By Montenegro, Peace Conference Asked To Stop Absorption By Serbians“, *The Washington Post*, February 15, 1919.

²⁰ „Contest of France and Italy Over Balkan Problems Becomes a Menace“, *The Evening Star*, February 10, 1919.

²¹ Kuhn Oliver Owen, „Balkan Tangle Big Task for League“, *The Evening Star*, March 5, 1919.

²² „Idem, King Nicolas Says France backs Serbs in Greedy Demands“, *The Evening Star*, February 23, 1919.

postala prošlost. Nikola, vremešni vladar, bio je izvanredna ličnost. Uživao je patrijarhalnu moć a živeo je u krajnjoj demokratskoj jednostavnosti. Bio je vlasnik hotela na Cetinju, pesnik, dramski pisac i strastven ljubitelj američke igre pokera. Divovskog stasa, bio je verovatno najimpozantnija kraljevska figura u Evropi. Vojni krah Crne Gore 1915. godine pobudio je mnoge sumnje. Austro-Ugari su zauzeli neosvojivu planinu Lovćen, naspram Kotora, bez gotovo imalo napora. Crnogorski zvaničnici su bili optuženi da su bili u dosluhu sa neprijateljem. Ali teško da bi Crna Gora mogla izdržati nakon što je Makenzen pregazio Srbiju i Albaniju, a ostatak srpske vojske se uputio ka Krfu. Nikola je otišao u izgnanstvo u Pariz, gde su se inače okupljali izgnani kraljevi. Njegovi sinovi su se odrekli prestola. Njegov narod, čista srpska rasa, težio je ka ujedinjenju sa ostalim južnim Slovenima.²³

Los Angeles tajms izražavao je optimizam i smatrao da nova državna zajednica može postati sredstvo za rešavanje jadranskog problema na način koji će poprilično zadovoljiti sve umešane strane, jer će pripajanjem Crne Gore nova kraljevina imati sopstvenu morsku luku, bez obzira na to da li će dobiti Rijeku. „Istina, Bar možda nije podjednako dobar izlaz kao Rijeka, ali nijedna država ne može uvek dobiti ono što hoće“, zaključivao je *Los Angeles tajms*.²⁴ Između novembra 1918. i septembra 1921, američke kopnene i pomorske snage boravile su u Jadranu i činile su tampon-zonu između italijanske i srpske vojske u Crnoj Gori. Amerikanci u Crnoj Gori bili su stacionirani oko Bara i trudili su se da ne budu umešani u građanski rat. U komentaru *Njujork tribjuna* od 31. avgusta 1919. rezimiran je američki stav: „Zasebnost je balkanska vekovna odlika. Nacionalne tendencije su jake. Političke i ekonomske prednosti udruživanja deluju daleko plemenskim zajednicama poput crnogorske i albanske, čiji su ideali vlasti i dalje krajnje primitivni. Oni nemaju poverenja u namere krojača sveta u Parizu, koliko god da su te namere blagonaklone. Američka diplomatija se nije umešala na Balkanu za vreme rata. Sada je skočila u vir. Ali svaki novi razvoj u toj oblasti višegodišnjih nemira, iskušava mudrost promene našeg stava. Umešati se u balkanske razmirice znači uključiti se u borbu bez konca i kraja.“²⁵

²³ „Montenegro Vanishes“, *New York Tribune*, April 26, 1919.

²⁴ „Montenegro May Calm Adriatic“, *Los Angeles Times*, May 2, 1919.

²⁵ „The Montenegrin Revolt“, *New York Tribune*, August 31, 1919.

Krajem 1918. u američkoj dnevnoj štampi preovlađuju izveštaji o Mirovnoj konferenciji u Parizu i o ulozi predsednika Vilsona i stavovima učesnika Konferencije u stvaranju nove države na Balkanu. Prvih meseci 1919. godine u američkim novinama objavljuvani su tekstovi koji su isticali važnost ujedinjenja Južnih Slovena, ali i oni koji su govorili o srpskoj okupaciji Crne Gore i Božićnoj pobuni. U dnevnim listovima skoro identičan prostor zauzimaju kominikei Vlade kralja Nikole kojima se protestuje protiv izgreda srpskih snaga u Crnoj Gori, i obaveštajnog biroa vlade premijera Korošeca iz Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, kojima su ove prethodne okarakterisali kao pokušaje da se „pobuni javno mnjenje u Americi protiv Srbije“ i „obmanu Jugosloveni koji žive u Sjedinjenim Državama i da se i oni angažuju da ulože protest“.²⁶ I dok je vlada u Nejiu, uz pomoć Aleksa Devina, na svaki način pokušavala da obznani svoje stavove i zadobije mesto za pregovaračkim stolom, a Vlada Kraljevine SHS krivila Italiju i kampanju ugarskih, austrijskih i bugarskih propagandista za pokušaje obmanjivanja američkog javnog mnjenja o stanju na Balkanu, savezničke vlade su izbegavale *crnogorsko pitanje* radi sprovođenja jugoslovenskog projekta.²⁷ Premda je američka javnost bila otvorena za različita mišljenja, nakon ulaska Crne Gore u jugoslovensku zajednicu njena pažnja se postepeno okreće ka problemima nove države, da bi se krajem 1919. koncentrisala na pitanja razgraničenja sa Italijom i mogućnost izbijanja sukoba na Jadranu, kao i na sopstvene humanitarne napore, odnosno rad Huverovog programa na prostorima Balkana. Tako se iskoristila moć medija u predstavljanju problema i njegovom prilagođavanju u skladu sa željama predsedničke administracije.

²⁶ „Plot To Mislead Americans“, *The Washington Post*, July 20, 1919; „Montenegro Revolt Denied“, *The New York Tribune*, July 20, 1919; „Says Montenegro Rebels“, *The New York Times*, July 27, 1919.

²⁷ Живојиновић Драгољуб, *Црна Гора у борби за ојсџанак 1914–1922*, Војна књига, Београд, 1996; Idem, *Крај Краљевине Црне Горе: мировна конференција и њосле 1918–1921*, Службени лист СРЈ, Београд, 2002; Pavlovic Srdja, *Balkan Anschluss: The annexation of Montenegro and the creation of the common South Slavic state*, Purdue University Press, West Lafayette, 2008; Becherelli Alberto, „Montenegro Betrayed: The Yugoslav Unification and the Controversial Inter-Allied Occupation“, *Balkan Studies*, 51, Thessaloniki, 2016, 69–104.

LITERATURA

- [1] „A King De Trop?“, *Los Angeles Times*, February 7, 1919.
- [2] „Another Nicholas Passes“, *The New York Times*, December 4, 1918.
- [3] Ayer N. W. & Son's, *American Newspaper Annual & Directory. A Catalogue of American Newspapers*, N. W. Ayer and Son, Philadelphia, 1918.
- [4] „Balkan Question May Give Trouble At Peace Table“, *New York Tribune*, November 8, 1918.
- [5] Becherelli Alberto, „Montenegro Betrayed: The Yugoslav Unification and the Controversial Inter-Allied Occupation“, *Balkan Studies*, 51, Thessaloniki, 2016, 69–104.
- [6] „Contest of France and Italy Over Balkan Problems Becomes a Menace“, *The Evening Star*, February 10, 1919.
- [7] *Crna Gora i SAD u dokumentima Nacionalnog arhiva u Vašingtonu 1905–1918*, priredio Raspopović Radoslav, Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 2010.
- [8] Ex-Attache, „Nicholas Betrays Montenegro“, *The Washington Post*, October 6, 1918.
- [9] „Exit King Nicholas“, *The Washington Post*, December 3, 1918.
- [10] Fisher Nick, „The Committee on Public Information and the Birth of US State Propaganda“, *Australasian Journal of American Studies*, Vol. 35, No. 1 (2016) 51–78.
- [11] „French Found Good Order in Cetinje“, *The Boston Globe*, January 4, 1919.
- [12] „French Troops Enter Cetinje With Acclaim Of Montenegro“, *New York Tribune*, January 5, 1919.
- [13] „Grannon Ryley, Plea By Montenegro, Peace Conference Asked To Stop Absorption By Serbians“, *The Washington Post*, February 15, 1919.
- [14] „Grayson Benson Lee, American Diplomacy and the Loss of Montenegrin Independence“, *East European Quarterly*, 9 (Spring 1985), 13–23.
- [15] King Nicholas Will Meet Wilson, *The New York Times*, December 25, 1918.
- [16] King of Montenegro is Anxious to See Wilson, *The Washington Post*, December 25, 1918.
- [17] Kuhn Oliver Owen, Balkan Tangle Big Task for League, *The Evening Star*, March 5, 1919.
- [18] Idem, King Nicolas Says France backs Serbs in Greedy Demands, *The Evening Star*, February 23, 1919.
- [19] Meltzer Charles Henry, Nikita of Montenegro, a King Who Has Lived Past His Time, *New York Tribune*, February 2, 1919.
- [20] Montenegrin King Puts Hope In Allies, *The New York Times*, January 29, 1919.
- [21] Montenegro's Case, *The Washington Post*, February 11, 1919.
- [22] Montenegro's King Looks To Wilson To Aid People, *The Boston Globe*, November 8, 1918.
- [23] Montenegro May Calm Adriatic, *Los Angeles Times*, May 2, 1919.
- [24] Montenegro Looks To President to Preserve Country, *New York Tribune*, November 8, 1918.
- [25] Montenegro Puts Hope In President Wilson, *The New York Times*, November 8, 1918.
- [26] Montenegro Revolt Denied, *The New York Tribune*, July 20, 1919.

- [27] Montenegro Vanishes, *New York Tribune*, April 26, 1919.
- [28] O'Brien, Phillips Payson, „The American Press, Public, and the Reaction to the Outbreak of the First World War“, *Diplomatic History*, Vol. 37, Issue 3, 1 June 2013, 446–475.
- [29] Pavlovic Srdja, *Balkan Anschluss: The annexation of Montenegro and the creation of the common South Slavic state*, Purdue University Press, West Lafayette, 2008.
- [30] „Plot To Mislead Americans“, *The Washington Post*, July 20, 1919.
- [31] „President to Hear Plea of King of Montenegro“, *New York Tribune*, December 25, 1918.
- [32] Распоповић Радослав, „О дипломатским односима између Црне Горе и САД 1905–1918“, *Историјски записи*, 3, 2010, 45–66.
- [33] „Says Montenegro Rebels“, *The New York Times*, July 27, 1919.
- [34] „The Montenegrin Division, Charges Against the King by the Party Seeking Union with Other South Slavs“, *The New York Times*, September 15, 1918.
- [35] „The Montenegrin Revolt“, *New York Tribune*, August 31, 1919.
- [36] Treadway John D., „Anglo-American Diplomacy and the Montenegrin Question, 1914–1921“, *Occasional Papers* 26 (1991), 1–20.
- [37] Тредвеј Џон, „Reflections on US-Montenegrin relations 1905–1918“, *Историјски записи*, 3, Историјски институт Црне Горе, Подгорица 2010, 9–29.
- [38] Живојиновић Драгољуб, „Америчке трупе у Црној Гори 1918–1919. године“, *Историјски записи*, 3, Историјски институт Црне Горе, Подгорица, 2010, 31–43.
- [39] *Idem*, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije 1917–1919*, Naučna knjiga, Beograd, 1970.
- [40] *Idem*, *Црна Гора у борби за ојсџанак 1914–1922*, Војна књига, Београд, 1996.
- [41] *Idem*, *Крај Краљевине Црне Горе: мировна конференција и после 1918–1921*, Службени лист СРЈ, Београд, 2002.
- [42] *Who's Who in America: a biographical dictionary of notable living men and women of the United States*, Vol. 7, Chicago, 1913.

Biljana VUČETIĆ

VIEWS ON THE MONTENEGRO'S ENTRY INTO THE YUGOSLAV
STATE IN THE AMERICAN PRESS (1918–1919)

Summary

This paper will focus on the views of American public opinion and its perception of Montenegro in the last year of the First World War and the first year after it. The news from Europe came into the American press via British newspapers. However, since the establishment of the American Committee on Public Information in 1917, reports from Europe have been selected and published in accordance with President Wilson's policy goals. The paper is based on the analysis of eminent USA newspapers of the time. During 1918, the prestigious *New York Times* printed letters written by emigrants who supported Montenegro's accession to the state of Yugoslavs. By

the end of 1918, in American press prevailed reports on the Paris Peace Conference as well as on the role of President Wilson and conference participants' opinions on the creation of the new state in the Balkans. In the first months of 1919, American newspapers published articles that expressed views on the importance of unifying the South Slavs, as well as those who spoke about the Serbian occupation of Montenegro. Although the American public was open to different opinions, after Montenegro's entry into the Yugoslav state, its attention gradually turned to the problems of the new state. Eventually, at the end of 1919, US attention would fully concentrate on the issues of Yugoslav demarcation with Italy and the possibility of the outbreak of conflict in the Adriatic.

Key words: *Montenegro, USA, Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, press, public opinion*